

V. Dyk apoštolem taktu a noblesy

V červencovém Lumíru napsal V. Dyk epištolu mladému muži o taktu a noblesy v polemice. Jak jest k ní oprávněn, dokazuje bezděky v ní samé. Ohlásil jsem v 13. seš. Noviny, že jsem odložil „svou odpověď na dykovské perfidnosti a lži“. To nazývá V. Dyk „mravy z putyky“. Říci tedy lži lež, perfidnosti perfidnost jest vrchol sprostáctví. Ale není sprostáctvím, oslovuje-li mne V. Dyk v červnovém Lumíru „milá hokyně“ (str. 432, 2. sloupec nahoře), mění-li mé jméno po své libosti a vylouká-li z něho komické efekty; není sprostáctvím, píše-li o mně, že jsem zplagoval z něho celý passus, „nemoha se ovšem zhostit svého *nejapného* slohu“; není sprostáctvím, napsal-li v Pokrokové revui o Macharovi, že „dává si platit cesty stránky, vyčerpanými neblahým žirováním“ (t. j. že vyssává realistické stránky);¹ není sprostáctvím, nazval-li kdysi v Přehledě A. Sovu, člověka, k němuž vzhlížel jako k svému mistrovi, „Čuhel II.“ (t. j. udavač)... A není patrně také sprostáctvím, co tropili St. K. Neumann a Josef Holý v Moravsko-slezské revui. Ne — to je noblesa, ale já náležím do putyky za to, že jsem pojmenoval *vše* vlastním jejím jménem: lež lži, perfidnost perfidností... Imaginární mladý muž, gratuluju vám k vašemu učiteli: naučí vás lépe mravní kasuistice než Liguori.

V posledním Lumíru

prohlašuje p. *Vavřinec*² Dyk, že nečetl mé polemické odpovědi ve 14. sešitě Noviny³ a že netouží jí čísti; hájíti se proti mně znamenalo prý by prokazovati mně čest přílišnou. Hle, jakou vznešenou pózu oblékl tu na sebe pan *Vavřinec*² Dyk, škoda jen, že její vznešenost páchne příliš starou bajkou o lišákovi a kyselých hroznech. P. Dyk jest již takový rytíř: smývá tě po celém ročníku Lumíra a po třech ročnících Pokrokové revue, rozebírá mikro- i spektroskopem, co jsi řekl i neřekl, napsal i nenapsal, myslil i nemyslí, pomlouvá tě, klevetí o tobě, nařkne tě i z nečestných skutků (že jsi něco z něho opsal)... A ty vystoupíš, vyvrátíš lži, usvědčíš z klepaření, *vyzveš, aby dokázal, z čeho tě nařknu*. A p. Dyk? Zahalí se náhle do vznešenosti mont-blancské. Naráz jsi mu hmyzem, který *On* přehlíží. *Náhle tě neráčí čísti; neráčí čísti tvé výzvy, aby dokázal, co lživě tvrdil*... Což nejsou „mravy z putyky“, abych užil vznešeného obrazu, jímž po mně hodil gentleman Dyk, nýbrž mravy z Lumíra — mravy českého genia a poloboha z r. 1908.

V posledním Lumíru

pomáhá si Dyk k humoru ubožáctvími, kterým se můžeš jen soucitně usmát. Ukázal jsem nedávno zde⁴ in concreto, jak vypadá dnešní satira Dykova, a zparodoval

1 - [Viz zde str. 205]

2 - P. Dyk nenaučil se posud správně psátí mého jména, komolí je i nadál po svém rozmaru. Do té doby, než se naučí této primánské slušnosti, budu i já komoliti jeho jméno po svém rozmaru. Jak vidět, beru doopravdy svůj úkol vychovat z českého radikálního genia alespoň průměrně slušného okresního šikovatele.

3 - [Viz zde str. 209 a n.]

4 - [Viz zde str. 211]

jsm ji. Není malichernost, pozastavit se nad úžasným úpadkem všeho ducha u člověka, v němž chtějí vidět někteří — velkého básníka.

Josef Holý

báji cosi v poslední Moravsko-slezské revui o tom, že se mu prý mstím. Pokládám tedy za nutné konstatovati tuto skutečnost. Na podzim roku 1904 — píšu: [tisíce] devět set čtyři — *kdy jsem neměl posud žádné srážky s Josefem Holým*, byl jsem dožádán výběrem Kruhu českých spisovatelů za jurora rukopisné sbírky veršů Josefa Holého Elegie. Kruh začal tehdy vydávati a nakládati literátům knížky veršové (jako první a jediné číslo vyšli Dykovi Buřiči), ale naložil takovou sbírku jen tehdy, byla-li doporučena literární porotou, sestavenou za tím účelem Kruhem. Do této poroty byl jsem tedy tehdy dožádán, a *již tehdy zaujal jsem odmítavé stanovisko k veršům J. Holého pro nejasnost a neuměleckost a nedoporučil jsem jich k vydání*. Knížka Holého vyšla později nákladem Moderní revue a Holý vzal si z tohoto odmítnutí záminku, aby vystoupil z Kruhu a ucházel se o přijetí do Máje, ovšem bezvýsledně. Je-li třeba tedy již o pomstě mluvit, mám mnohem větší právo já shledávati ji v pozdějších injuriích Holého než on v mém kritickém poměru k jeho veršům — neboť poměr ten byl, opakuju, *od počátku odmítavý!*

Josef Holý

věnoval mně v 1. čísle Moravsko-slezské revue dvě veliké stránky hustě potištěné petitem. Dlouho váhal jsem vstoupit do té kloaky — ale: nevyvrácená lež roste jako lavina, a nevyvrátíš-li ji dnes, musíš vyvracet její echo ještě potvorněji.

1. Na podzim 1903 chtěli výtvarníci z Mánesa vydat knihu, kterou by dekorovali. Bylo usneseno vydat almanach moderní poesie a prózy české a mně uloženo, abych pozval mladší literáty. Sepsal jsem tedy *zvací formulář*, kde jsem vyložil cíl a ráz publikace, ten *dal se rozmnožiti na stroji* a ten jsem rozeslal. Původně pomyslelo se na literáty opravdu vynikající — jen asi na 10—12 lidí — a tak dostala se do formuláře věta o „předních representantech mladé generace“. Ale později navrhl kdosi, aby se přizval co možno velký počet mladších literátů; „bude alespoň možný výběr“. A tak rozeslal jsem ještě dvanáct zvacích formulářů, mezi nimi i Holému.

Tak se stalo, že byl Holý „předním representantem mladé generace“ — *vedle 21 jiných!* „Stačí to tvé hrdošti, dobrý stíne?“, ptá se kdosi mrtvého v staré komedii. Ale opakuju: neudělal jsem této titulatury Holému v *žádném listě*, jak lze, nýbrž *v tištěném všeobecném formuláři*, a byla čirá náhoda, že byl Holému poslán.

Když mně bylo 25 let, pozval mne redaktor Osvěty V. Viček k spolupracovníctví — a ne tištěným formulářem, nýbrž opravdovým vlastnoručním listem. Měl jsem později s Osvětou krvavé boje, ale nikdy neužil jsem proti Vičkovu jako argumentu jeho pozvání. Pokládal jsem je za prostou zdvořilost a nic jiného. Takovému polemické ubožáctví čekalo až na Holého jako na svého Kolumba. Jsou právě objevy, které činí se až pozdě, prostě proto, že slušnější lidé se jich štítí.

2. Pan Holý tváří se, jako by byl rozpor mezi tím, co jsem veřejně prohlásil o svém jurování jeho Elegií a co jsem mu napsal. Ale rozpor ten existuje jen pro

literární analfabety. Když jsem dostal Elegie k jurování od výboru Kruhu českých spisovatelů, nepodával jsem svého vota delší dobu; i byl vyslán p. Sezima, aby ho urgoval. Přitom hovořili jsme o mém poměru ke knize Holého. Řekl jsem: Kdyby šlo o cenu, byl bych rozhodně proti ní. Ale jde jen o vydání knížky. A tu jest v ní přece několik čísel, která by se mohla tisknout. Vedle toho ovšem řada věcí zmatečných, kterým nerozumím. Ale odsudek můj byl donesen Holému ve versi mnohem příkřejší. I vysvětlil jsem mu později, když písemně se toho dotknul, že stanovisko mé nebylo *urážlivě příkré*, nýbrž *prostě odmítavé*. A přitom přiznal jsem i, že v jeho sbírce jsou čísla (tedy *jen čísla!*), kterých bych nemohl nedoporučit k otištění — t. j. *že dosahují průměru toho, co se v Čechách tiskne veršem!* Je-li to zde uznání nějaké literární významnosti nebo kvalifikace, pak jest jí všecko, co není zrovna poličkem do tváře.

3. Heine napsal kdysi: „Spisovatel, který zneužívá té náhodné okolnosti, že umí snad trochu veršovat a rýmovat, *k soukromé mstě a k urážkám ze soukromých a osobních příčin, zvláště proti ženě*, stojí pod podomkem, a každá rána, kterou ho skolíš, jest čestná.“ Tak soudil Heine, jistě žádný puritán, ani úzkoprsý moralista, Heine, geniální básník, ale přitom opravdový duch a čestné srdce. A podobné nebo blízké výroky mohl bych uvést i z Goetha i z Carlyla a z řady jiných velikých duchů: všichni cítí a vyslovují, že ten, kdo běže do ruky péro, a zvláště péro básníkovy, nesmí ho zneužívat k podlostem a ničemnostem; péro jest kord a ne koště, které se smí namáčet do pomejí. A toho dopustil se Holý ve své tak zvané básni Svatba v Adamovských lesích. Nejperfidnějším a nejsprostším způsobem, drze i zbaběle zároveň, vynesl na veřejnost záležitosti nejsoukromější, ryze rodinné, urážel nalesaně dívku, které se kdysi dvořil, ostouzel její rodinu, spílal *bez příčiny* klukovsky vynikající české básničce, jejíž jméno bude za několik desetiletí vyslovovat národ stejně uctivě jako dnes jméno Němcové nebo Světlé — špinil, klepařil, škandalisoval — a to všecko pod maskou básnické imunity. Bylo třeba strhnout mu tuto masku a vzkřiknout na něho: lžeš, nejsi básník, jsi zákeřník a ničema! A to jsem učinil s několika druhy a přáteli a jsem hrd na to jako na jeden z nejkrásnějších činů svého života.

Jak se tu znova ukázalo, že drzost a sprostota jsou jen jednou formou zbabělosti! Jak zalhával tento člověk, jak utíkal od svého slova, když jsme na něho udeřili, až vzbudil hnus a odpor i mezi svými stoupenci, kteří s ním šli z literární politiky! Trvalo to hezkou chvíli, než se vzpamatoval a jal se hrát dále svou drzounskou roli! Byla to chvíle, kdy padají masky a pod nimi ukazují se pravé tváře. Člověk, který prošel touto chvílí tak uboze, jest odsouzen soudem jiným, než jest soud jeho vrstevníků — i kdyby za ním stály celé legie takových ubožáků a zakrnělců srdce, jako jest on sám!

4. Josef Holý chytrácky vytrhl i jednu větu z mého referátu o jeho Padavkách (Literární listy 1898, str. 331)¹ a zkroutil i zfalšoval její smysl, aby mohl dokázat, že jsem v něm ctil — básničku. Nuže, milý falsátore, v tom referátě čte se: „Posud je ve verších p. Holého *mnoho barokních titěrností, nehorázných a nejasných, chaotických strusek, slovem mnoho špatné umělosti, která dělá dojem hledaného násilí a nepodařené vynalézavosti*. Těchto živlů, jež kazí velice *ilusi* spontánnosti a lyrické,

1 - [Viz Kritické projevy 4, str. 179.]

elementární ryзости, musí se p. Holý nejdříve zbavit, a pak vynikne *snad* i slyšitelněji a celeji ten zpívající jeho pramen.“ Tedy odsuzoval jsem sbírku p. Holého jako neuměleckou a vyslovoval jsem *jen možnost* („snad“), že se dobere — zbaví-li se svých nedostatků — své vnitřní noty.

Tak psal jsem, prosím, o začátečnickovi, kdy kritik „*má povinnost doufat*“, jak pravil Sainte-Beuve, „nezabíjí-li mu literát tu naději přímo ranou do tváře“. To byla jedna z prvních knih Holého, které, jak ví každý literární znatel, jsou nejlepší částí jeho díla. Ale dojde-li po desíti letech literát k takovým ubožáctvím, jako jsou Mračna, má kritik povinnost zcela jinou. „Rozdupat,“ formuloval ji svého času Muther, který psal o počátcích vídeňské Secese *hotové hymny* a dovedl je odvolat později a rozdupat tyto malíře, když po letech nesplnili jeho nadějí a zabředli do prázdnoty a machy. Kladl jsem, jak ukazuje citát, velmi skromné naděje v p. Holého a i ty skromné naděje pronesl jsem s nedůvěrou a podmíněně — mám tedy dnes, kdy p. Holý sešel nízkou dolů i od svých nevalných začátků, nejpilnější právo k odsudku nejkrasnějšímu. „Kde jsi se přesvědčil o stagnaci nebo zpátečnictví, *nemáš práva více* ani věřit, ani doufat“ (Sainte-Beuve).

5. Holý cituje, co prý napsal o mně před lety dr Herben. Dr Herben psal o mně v podrážděné polemice, ale o Holém psal klidně jako referent v rubrice Páté přes deváté. A co o něm napsal? Nazval jeho brožuru „*politováníhodnou plácaninou slabého básníka a člověka přisprosilého*“. (Čas z 18. března 1906, str. 7.) Uznává-li Holý dr Herbena za soudce nade mnou, musí jej uznat i za soudce nad sebou.

6. Holý mne urazit nemůže, spílá-li mně sebevíc. Holý jest člověk, který by ze slušné literatury byl dávno vymrskán. Nedávno ještě dopustil se mravní mizernosti, která se vymyká klidnému označení. V Mračnech, jak konstatovala všechna kritika, jest několik čísel, a právě lepší čísel, vzniklých pod přímým vlivem Bezručovým. Současně s Mračny vydal Holý druhé vydání Skokád, které opatřil velikáškým doslovem.¹ Vyzpěvuje se v něm za spasitele moderní české poesie a z Bezruče udělal přitom — svého napodobitele a učedníčka, který všecko, co má, vzal Holému! „Budoucnost byla její (t. j. poesie Holého). Tón a ráz této poesie ukazovaly cestu mnohým talentům. *Bezruč, tento přečeňovaný pathetik, ladný a možný jen na jedné strunce* (slyšte!), *vzal z ní celou techniku veršovou, vnější i vnitřní*.“

Bezruč sám napsal mně nedávno v listě několik hořce ironických slov o této ničemnosti. Stůjte zde: jde o věc veřejnou a ta slova náležejí literární historii.

„Když jsem četl sotisu Holého v jeho knížce — otevřel jsem úžasem ústa jako ten ruský snlek v Podzemním Rusku, ježž pro nic za nic odsoudili k smrti: — já znal z toho člověka jen asi 3–4 básně, ježž jsem četl v Čase, knížku ani jednu, vyjma pozdější Adamovské lesy, ježž se mi náhodou dostaly do rukou! Člověk ten je nepřičetně marniv: začal sexuální erotikou, a protože na tom poli reťž nekvete, pustil se na pole nacionální a sociální: protože je pozér, nedovede chápat hoře synů kmene porobeného...“ atd.

Drahý Bezruči: psychologická formule pro to, co Vám provedl Holý, zní: ruka-ma někoho vykrádat a přitom mu ústy nadávat, aby se zametla stopa.

A je to formule mezi dnešní českou literární mládeží velmi oblíbená — tak oblíbená, že, obávám se, půjde-li to tak dále, příští národopisný psycholog bude jí musit vložit do vzorce národní povahy české.

1 - [Viz zde str. 93]